

інформації аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками, які запропоновані різними вітчизняними вченими, пропоную додати «Журнал реєстрації ТТН», бо він є важливим для контролю надходження товарів та виконання послуг.

Список літератури: 1. Білик М. Д. Управління кредиторською заборгованістю підприємств // Фінанси України. – 2010. – № 9. – С. 24-37. 2. Бондар М. І. Аудит в АПК: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. —188 с. 3.Іванова Н.А. Організація і методика аудиту : навч. посіб. / Н.А. Іванова, О.В. Ролінський. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 216 с. 4.Утенкова К. О. Аудит: Навчальний посібник. — К.: Алерта, 2011. — 408 с. 5.МСА 200 «Мета і загальні принципи аудиту фінансової звітності»

Надійшла до редколегії 14.08.2012

УДК.657.432

В.О.ЧЕРЕПАНОВА, канд. екон. наук, доц. кафедри організації виробництва та управління персоналом НТУ «ХПІ», Харків
Т.В.СОЛОДОВНИКОВА, асистент кафедри організації виробництва та управління персоналом НТУ «ХПІ», Харків,
О.І.ПОДРЕЗ, студентка, НТУ «ХПІ», Харків

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Розглянуто проблему побудови ефективного економічного механізму енергозбереження відносно використання електроенергії в Україні

Ключові слова: електроенергія, енергозбереження, економічний механізм, альтернативні джерела енергії, тарифи, ціноутворення

Рассмотрена проблема построения эффективного экономического механизма энергосбережения относительно использования электроэнергии в Украине

Ключевые слова: электроэнергия, энергосбережение, экономический механизм, альтернативные источники энергии, тарифы, ценообразование

The problem of constructing an effective economic mechanism of energy relative to the use of electricity in Ukraine

Keywords: electric power, energy-savings, economic mechanism, alternative energy sources, tariffs, pricing

Вступ. Сьогодні в багатьох країнах світу найважливішою проблемою є розробка механізму державного управління, який з одного боку сприятиме розвитку ринкових відносин у галузі, а з іншого – підвищить енергоефективність її діяльності. Паливно-енергетичний комплекс України не є винятком, оскільки він знаходиться на етапі становлення ринкових

© В.О.Черепанова, Т.В.Солодовнікова, О.І.Подрез, 2012

відносин, але цей процес здійснюється повільно, з низькою результативністю, особливо це стосується електроенергетики. Більшість обленерго чекають приватизації, але ніхто не гарантує, що вона матиме значну ефективність як для країни, регіону, так і для звичайних споживачів.

У цей час доцільно зупинитися на проблемі формування ефективного економічного механізму державного управління електроенергетикою.

Постановка задачі. Державне управління розвитком ПЕК є багатогранною проблемою, вирішенню якої присвячені наукові праці багатьох вітчизняних і закордонних авторів, фахівців у галузі державного управління та енергетики, зокрема: електроенергетики, енергозбереження, стратегічного управління, політичного аналізу тощо. У процесі дослідження було узагальнено розробки вітчизняних енергетиків: П. Амброзевича, О. Вітер, В. Головка, В. Зухвалого, С. Єрмілова, О. Кільницького, В. Котка, М. Кулика, В. Лушкіна, А. Праховника, Ю. Продана [3], Б. Стогнія, А. Шидловського, Я. Шпака [7] та ін. Опрацьовано наукові доробки відомих фахівців з теорії державного управління, а саме: В. Авер'янова, О. Амосова, Г. Атаманчука, В. Бакуменка, В. Князева, Н. Нижник, Г. Одінцової, О. Суходолі [5,6], В. Цветкова, Ю. Куля, В. Яцуби та ін., а також науковців із стратегічного управління і менеджменту І. Алдохіна, І. Ансоффа, О. Виханського, О'Деннела, В. Леонт'єва, В. Маліновського, А. Петрова та ін.

Незважаючи на вагомий внесок цих авторів, в електроенергетиці залишаються проблеми, що вимагають негайного вирішення, у тому числі: в галузі державного управління з питань становлення ринкових відносин між енергогенеруючими підприємствами та обленерго, обленерго та споживачами, оскільки перехід на роздрібний ринок вимагає негайного рішення проблеми ціноутворення у галузі.

Методологія. Для розуміння проблеми визначимо понятійний апарат.

Під економічним механізмом державного управління електроенергетикою у даній статті розуміється принципи, функції, методи та інструменти вартісного впливу з боку органів законодавчої та виконавчої влади на діяльність генеруючих та електропостачальних підприємств.

На наш погляд, цей механізм повинен складатися з декілька частин як у горизонтальному, так і у вертикальному формуванні. У горизонтальному – він охоплює проблеми виробництва та постачання електроенергії від генерації до обленерго та споживачів. Тому складається з двох частин – енергозабезпечення та енергозбереження. Це пояснюється тим, що у сучасних умовах доцільно розглядати економічні умови виробництва первинної енергії та використання альтернативних, нетрадиційних видів енергії, тобто можливості економії (збереження) первинної енергії за рахунок інших джерел енергії.

У вертикальному формуванні економічний механізм державного управління забезпечує взаємовідносини між на макро-, мезо та макрорівнях, тобто на державному, регіональному рівнях та на рівні окремих підприємств.

У даній статті будуть розглянуті питання побудови економічного механізму енергозбереження в електроенергетиці.

Економічний механізм енергозбереження сприяє розв'язанню багатьох проблем, які стосуються роботи електроенергетики України. В першу чергу, він розглядає питання пов'язані з переходом України до роздрібного ринку електроенергії, який характеризується використанням двосторонніх угод між виробниками енергії та енергопостачальними підприємствами. При формуванні роздрібного ринку доцільно проводити стимулюючі заходи з енергозбереження. По-друге, економічний механізм енергозбереження охоплює вирішення проблем з побудови тарифів з урахуванням використання альтернативних і нетрадиційних видів енергії. Розглянемо ці питання докладніше.

Для ефективності використання цього механізму в країні доцільно визначити основні характерні риси функціонування роздрібного ринку в електроенергетиці, до яких віднесено:

- право вибору кінцевими споживачами будь-якої збутової компанії, у якій він буде купувати електроенергію за вільними, нерегульованим цінами;
- наявність спеціального інституту, що буде гарантувати постачальників, зобов'язаних укласти договір з будь-яким споживачем, що звернувся до нього;
- нерегульовані ціни, вільно встановлювані всіма, крім постачальника, що гарантує поставки;
- ціна постачальника не може перевищувати нерегульовані ціни оптового ринку більш ніж на величину його збутової надбавки, і вартість інших регульованих послуг, що забезпечують процес поставки - послуг з передачі в першу чергу.

До суб'єктів роздрібного ринку доцільно віднести:

- споживачів електричної енергії;
- енергозбутові організації;
- гарантуючі постачальники;
- мережеві організації та інші власники об'єктів мережевого господарства, що здійснюють послуги з передачі електричної енергії;
- виробників електричної енергії, які не відповідають правилам оптового ринку чи інші особи, які володіють правом розпорядження електричною енергією.

Результати дослідження. Виходячи із запропонованих методологічних основ визначимо основні результати, що запропоновані авторами цієї статті.

Для використання економічного механізму державного управління електроенергетикою доцільно у перші три-чотири роки функціонування моделі встановити пільговий продаж електричної енергії населенню у рамках соціальної норми. У вільній кінцевій ціні електроенергії регульованими залишаться:

- вартість послуг гарантуючого постачальника (збутова надбавка);
- вартість послуг мережевих організацій;
- тарифи на послуги з організації функціонування торгової системи оптового ринку електричної енергії (потужності);
- ціни (тарифи) на послуги по забезпеченню системної надійності.

Також регулюванню підлягатиме плата за технологічне приєднання до електричних мереж.

Окрім цього, у разі обслуговування деяких споживачів гарантуючим постачальником, Уряд повинен встановлюється для них особливий порядок оплати за електроенергію.

Кінцева ціна постачання електричної енергії споживачам буде задаватися умовами договорів енергопостачання (купівлі-продажу електроенергії) і буде враховувати коливання ціни на електроенергію на оптовому ринку.

Формування цільової моделі роздрібних ринків сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості суб'єктів роздрібного сегменту, створенню економічних стимулів до енергозбереження.

Механізм фінансової підтримки є центральним елементом комплексної політики у сфері розвитку відновлюваної енергетики.

Традиційно застосовуваними механізмами є:

- Надання субсидій та позик;
- Встановлення довгострокових цілей і резервування бюджетних коштів для їх досягнення;
- Звільнення від податків;
- Надання "підйомних" пільгових тарифів;
- Формування системи "зелених" сертифікатів;
- Формування квотних завдань на виробництво або споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел.

Що стосується пільгового тарифу, то він сплачується безпосередньо виробнику електроенергії з поновлюваних джерел і покриває вартість такого виробництва. Як правило, він сплачується протягом досить тривалого періоду часу, що забезпечує виробнику електроенергії гарантовані надходження. Цей механізм досить поширений в ЄС і є успішне з точки зору швидкого залучення інвестицій у відновлювану енергетику.

Пільгові надбавки подібні пільговим тарифам, але відрізняються від них в одному важливому аспекті - підтримка надається тільки для покриття фінансової різниці між вартістю генерування з поновлюваних джерел і ринковою ціною традиційних джерел енергії. Оскільки частина доходу залежить від змінної ціни енергії, цей метод забезпечує інвесторам менше визначеності, ніж пільгової тариф і тому вимагає більш високої норми прибутковості для інвесторів.

Основані на квотах «Ринкові зелені сертифікати» будують окремий ринок для поновлювальної електроенергії. Сертифікати видаються її виробникам на підставі прогнозного виробництва енергії з їх обладнання. Споживачі чи постачальники зобов'язані придбати із поновлювальних джерел енергії визначений процент від своєї зальної потреби на електроенергію. Якщо це зобов'язання не використовується, то з них збирається штраф, який розподіляється між споживачами чи виробниками на підставі спожитої кількості електроенергії.

Таким чином, складається побут на сертифіковану електроенергію, а продаж сертифікатів посилює можливості розвитку поновлювальної енергетики для інвесторів. Система квотних зобов'язань є більш притаманною для розвинутих країн світу, де існує висока конкуренція та ліквідність.

Висновки. На підставі проведеного аналізу в Україні визначено пріоритетною систему підтримки, що базується на «підйомному» пільговому тарифі, кий є ефективним, гнучким, легким у впровадженні та не потребує високих адміністративних витрат. Ці тарифи забезпечують інвесторам високу визначеність та інвестиційні прибутки на розумних рівнях.

В Україні вже запропоновані законодавчі акти щодо використання цих умов ціноутворення, але не розроблено чіткого інструменту їх функціонування. Тому, згідно з визначеною методологічною основою функціонування економічного механізму енергозбереження, у подальшому дослідженні доцільно представити інструменти державного управління щодо впровадження «підйомного» пільгового тарифу в електроенергетиці України.

Список літератури: 1. Груба Г.І., Черепанова В.О. Напрямки удосконалення стратегії розвитку електроенергетики в Україні //Актуальні проблеми державного управління: Зб.наук. пр. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2004. – С.271-281. 2.Марущак В. Адміністративно-правові аспекти регіонального стратегічного планування // Зб.наук. пр. УАДУ при Президентові України: У 4 ч. / За заг. Ред. В.І.Лугового, В.М.Князєва. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – Вип. 2. – Ч.1. – С. 171-173. 3. Продан Ю. Концепція функціонування і розвитку оптового ринку електричної енергії України.// Енергетична політика України. – 2003.– № 9. – С. 64 –68. 4. Праховник А.В., Іншеков Є.М. Ефективне енерговикористання в Україні: основні проблеми та шляхи їх вирішення // Зб. доп. “Управління енерговикористанням». – К.: Альянс за збереження енергії, 2001. – С. 387-398. 5. Суходоля О. Посаднання ринкового і державного регулювання енергозбереження // “Актуальні проблеми державного управління». Зб. наук. пр. НАДУ – К., 2003. – № 3.– С.31-36. 6. Суходоля О. Реформування енергоефективної економіки у регіонах: інституційні основи та економічні механізми// Збірник наукових праць НАДУ: “Актуальні проблеми державного управління». – 2003. – №3. – С.225-232. 7. Шпак Я. Ф. Энергорынок Украины: проблемы и перспективы // Энергетическая политика Украины.— 2001.— № 12.— С.75-81.

Надійшла до редколегії 15.08.2012